

RUOTSIN KIELEN OPISKELUINOTIVAAATIO SIOMESSA

Ruotsin kielen opiskelu ja sen pakollisuus herättää voimakkaasti tunteita puolesta ja vastaan. Julkisudessa käyty keskustelut ovat olleet melko negatiivisyyteisiä ja kiivaita. Niissä on usein ohitettu kaikki ne ruotsin kielen opiskelua puoltavat järkevät (mm. tarvetutkimuksen tulokset), jolla Takala ja Kärkäinen (1993) ovat esittäneet. Nämä julkisuuksissa olleet keskustelut ovat varmasesti omalta osaltaan vaikuttaneet paitsi oppilaiden asenteisiin, myös ruotsin opettajien työmotivaatioon. He joutuvat hyvin usein puolustelemaan sitä, miksi ruotsia opiskellaan ja juuri tämä omamiehen puolustamisen pakko saattaa monesta tuntua raskaalta. Oppilaiden asennoituminen ruotsin kieleen ja sen opiskeluun on usein negatiivista ja kielen opiskelumotivaatio suhteellisen laimea. Oppilaiden on vaikea motivoitua lukemaan ruotsia, koska he eivät koe ruotsin opiskelua itselleen tärkeäksi, vaikka tiedävät, että kansainvälisyydessä maailmassa, tulevissa opinnoissa ja työelämästä yhä entenevässä määrin tarvitaan myös ruotsin kielen taitoa. Viime vuosina tehyn kielitaidon tarvetutkimusten mukaan on ruotsin kieli englannin jälkeen toiseksi tärkein kieli työelämässä. Opettajan tehtävänä onkin muistuttaa oppilaita näistä tulevaisuuden vaatimuksista. Oppilaiden laimeahko ruotsin kielen opiskelumotivaatio puolestaan perustuu usein siihen, että he haluavat saada hyviä arvosanoja kokeissa ja ylioppilaskirjoituksissa. Motivaatio on näin ollen luonteeltaan instrumentaalista ja perustuu lähinnä yleiselle kouluotivaatiolle. (Mustila 1990, 1; 201; Takala & Kärkäinen 1993, 114; Jaakola & Mäkinen 1994, 175; Kamelinen 1994, 16-17, 27, 167; Simkonen 1997, Elinen 2000, 9; Sajavaara 2000.)

Oppilaiden asenteita ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan on tutkittu sekä yläasteella että lukiossa. Tilastollisesti edustava otos on Kätkkäisen, Palolan ja Traisen (1993) tutkimus, johon osallistuvivat vuonna 1991 kaikki peruskoulun suomenkieliset 9-luokkalaisten. Luopulluksessa otoksesta oli mukana 64 koulua, 64 opettajaa ja 1028 oppilasta. Oppilaiden asenteita ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan arvioitiin 15 asennevääntämällä, joihin vastaamisessa käytettiin 4-portaista asteikkoa. Kätkkäinen, Palola ja Traisen vertasivat omassa tutkimuksessaan saantiaan tuloksista Peruskoulun tilannekartoitus 79-tutkimukseen, jossa oli käyty samoja asennevääntämiä. Molemmissa tutkimuksissa kävi ilmi, että peruskoulualaisten asenteet ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan ovat melko negatiivisia. Ne ovat vuosien 1979-1991 aikana muuttuneet negatiivisemmiksi affektiivisella ja kognitiivisella alueella. Muutos kielitieteen suuntaan on ollut huomattavasti suurempi pojilla kuin tytöillä. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että oppilaat negatiivisista asenteista huolimatta uskovat omiin kykyihnsä oppia ruotsia. Sekä opettajan että oppilaiden olisi tärkeä selvittää itselleen miksi ruotsin opiskelu tuntuu epämiellyttävältä sekä syyt opiskelussa ilmenevii vaikeuksiin. Opettajan tehtävänä on luoda sellaisia oppimistilanteita, jotka motivoivat ja innostavat oppilasta oppimaan ruotsin kieltä. (Kortelainen 1989, 23; Mustila 1990, 201; Kätkkäinen & al. 1993, 152.)

Samankaltaisia tuloksia on saanut Kortelainen (1989), jonka tutkimukseen osallistui 407 yläasteen oppilasta kolmella yläasteella (Einokeko, Pulkila, Saavosaari). Tutkimuksessa oli mukana oppilaita kaikilla luokka-asteilla. Niitä tekytyä, jotka vaikuttavat oppilaiden asenteisiin turkittiin adjektiiviparinen ja asennevääntämien avulla. Varsinkin adjektiiviparinen käyttö aiheutti ongelmia osalle oppilaita. He olivat täytäneet kohdat väärin tai jättäneet vastaamatta. Ongelmia aiheutti myös se teoria (Karvonen 1967, 22), jonka pohjalta Kortelainen materiaaliaan analysoi. Sen mukaan kaikkien asennekomponenttien pitää olla samanlaisia joko positiivisia tai negatiivisia, jotta asenne on olemassa. Tämän vaatimuksen täyhti 274 vastusta. Sekä positiivisia että negatiivisia tunteita ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan oli 188 oppilalla ja näin ollen nämät oppilaat piti jättää tutkimuksen ulkopuolelle. Kortelainen tutki kuitenkin tarkemmin näiden oppilaiden vastauksia ja huomasi, että oppilaiden asenteet ovat positiivisia kognitiivisella ja funktionaaliseella alueella. Affektiiviset alueella asenteet ovat negatiivisia. Oppilaita ymmärtävät, että heidän kannattaa opiskella ruotsia esim. työelämää ja jatko-opintoja ajatellen. Mutta tunnetasolla opiskelu

tuntuu vastemmieleisellä (Kortelainen 1989, 20-23.) Myös tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että työt suhtautuvat positiivisemmin ruotsin kieleen ja sen opiskeluun. Negatiivisista asennoitumisesta huolimatta 55% oppilaita opiskelisi ruotsia, vaikka se ei olisi pakollista. (Kortelainen 1989, 24-26.)

Lukiolaiset puolestaan kokevat ruotsin kielen pakollisuuden negatiivisena asiana. Tilastollisesti edustava otos on Mustilan (1990) tutkimuksessa. Hän tutkimukseensa osallistui 1218 oppilasta eri luokasteilla eri puolilta Suomea. Tutkimuksessa oli mukana yhteensä 19 lukiota, mutta vain kaksi niistä sijaitti kaksikielisellä paikkakunnalla. Mustila (1990, 99) toteaaikin, että olisi ollut hyvä, jos näitä kouluja olisi ollut useampia. Tällöin olisi saatu enemmän tietoa oppilaiden integroitivisesta motivaatiosta. Oppilaiden asenteita ruotsin kieleen ja sen opiskelumotivaatioita kysyttiin 192 asennevääntämällä, joihin vastaamisessa käytettiin 5-portaista asteikkoa. Mustilan tutkimus perustuu Gardnerin ja Lambertin teoreettiseen motivaatiomalliin sekä Eero Laamen motivaatiomalliin. Myös Mustilan tutkimuksessa kävi ilmi, että ruotsin kielen opiskelu ei kuulu oppilaiden mieltämisiin eikä ruotsin kielen opetus kiinnostaa. Tulosten perusteella suurin osa oppilaita oli tilannemotivoituneita ja tehtäväsuuntautuneita. Opiskelumotivaatio on luonteeltaan instrumentaalista ja vain pienellä osalla oppilaita oli todellista kiinnostusta ruotsin kieleen ja kulttuuriin. Vaikka oppilaat tiedävät, että ruotsin kielen osaaminen on tärkeää työelämässä, ei se innosta heitä opiskelamaan kieltä. Työt ovat jonkin verran poikkeavaa motivoituneempia opiskelamaan ruotsia.

Turun normaalkoulussa tehdyssä tutkimuksessa kartoitettiin lukion ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden asennoitumista ruotsin kielen opiskeluun. Lähtökohana tutkimukselle oli Mustilan (1990) tutkimus. Jaakola ja Mäkinen (1994, 175) selvittivät myös sitä onko ruotsin kielen opiskelu oppilaiden mielestä ns. pakko ruotsia. Tutkimukseen osallistui sekä A- että B-ruotsin opiskelijöitä. A-ruotsin opiskelijöitä oli vain 11, joten otos ei ole tilastollisesti edustava. B-ruotsin osala otos oli 44 oppilasta. Oppilaiden asennoitumista tutkittiin kyselylomakkeella, jossa oli sekä monivalinta-kysymyksiä, avoimia kysymyksiä että väittämiä. Tutkimuksen tulokset ovat samankaltaisia kuin Mustilan tutkimuksessa. 47,7 % oppilaita pitää ruotsin opiskelua tylsänä ja 55% B-kielen opiskelijoista ilmoitti, että heidän kiinnostuksensa ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan on vähentynyt. Monet (30,9%) opiskelevat ruotsia vain, koska tarvitsivat sitä tulevassa ammatissaan ja 79% vastaamista lukiolaista ilmoittaa opiskelevansa ruotsia vain siksi, että se on pakollista.

Tulos eroaa Blombergin ja Sandlundin (1991, 37) tutkimuksesta, jossa suurin osa oppilaita suhtautuu suhteellisen neutraalisti ruotsin kieleen ja se opiskeluun. Tämä voi osittain johtua siitä, että Jaakolan ja Mäkinen tutkimus on tehty Turussa, jossa oppilaita on enemmän kontakteja ja kokemuksia, ehkäpä jopa negatiivisia, ruotsin kielestä ja ruotsinkielisistä. Blombergin ja Sandlundin tutkimuksen kohteena olivat Kuopion lukiolaiset, joiden luonnolliset kontaktit ruotsin kieleen ja ruotsinkielisiin ovat melko vähäiset. Ja näin ollen negatiiviset kokemukset, jotka vaikuttavat ihmisten suhtautumiseen, ovat vähäisempiä. Toisaalta Blombergin ja Sandlundin tutkimuksessa kysyttiin lukiolaisten suhtautumista ruotsalaisiin ja Ruotsiin, ei suomenruotsalaisiin tai suomenruotsiin. Tämä kysymyksen asettelu on saattanut vaikuttaa oppilaiden positiivisempiin asenteisiin. Sillanderin (1991) tutkimuksessa kävi ilmi, että oppilaat suhtautuvat suomenruotsalaisiin negatiivisesti, mutta ruotsinsuomalaisiin positiivisesti. Heistä ruotsinsuomalaiset ovat rikkaita Ruotsissa, kun taas suomenruotsalaisia ei nähdä rikkaatena Suomessa.

Blombergin, Sandlundin ja Sillanderin tutkimukset olivat osa suurempaa kokonaisuuata, jossa pyrittiin tutustuttamaan suomenalaisnuoria ruotsalaisten populaarikulttuuriin. Tutkimus koostuu kysymyslomakkeista ja elokuvaista, jonka osa oppilaita näki. Kyselylomake, jossa kysyttiin mm. oppilaiden taustatietoja, Ruotsitietoutta ja suhtautumista ruotsin kielen opiskeluun ja sen tarpeeseen, täytettiin ennen elokuvan katselua ja uudestaan sen jälkeen. Kysymykset olivat sekä

monivalintatutkia että täydennyskysymyksiä. Tutkijoiden tarkoituksena oli saada selville miten oppilaat suhtautuvat Ruotsin ja ruotsin kielen ennen elokuva ja sen jälkeen. Tämä ei kaikilla osin kuitenkaan onnistunut, sillä 57 oppilasta ei vastannut toiseen kyselyyn. Lisäksi osa oppilasta vastasi kyselyyn näkemättä elokuvaa. Oros oli kuitenkin suuri. Ensimmäiseen kyselyyn vastasi 1414 oppilasta ja toiseen kyselyyn 1097, joista 876 oppilasta on nähnyt elokuvan. Oppilaita pyydettiin myös adjektivi-parten avulla määrittelemään millainen keskivertosuomalainen ja keskivertonruotsalainen on. Tutkijat halusivat saada selville muuttuvako oppilaiden käsitykset keskivertonruotsalaisesta se jälkeen, kun he olivat nähneet elokuvan. (Blomberg & Sandlund 1991, 37; Sillander 1991.) Se, että oppilaiden käsityksissä ei tapahtunut mitään muutoksia tuskin yllätti tutkijoita. Asenteet ja käsitykset ovat hitaasti muuttuvia, joten yksi elokuva tuskin vaikuttaa oppilaiden käsityksiin.

Kaikkia näitä tutkimustuloksia tarkastellessa on syytä huomioida, että ne on tehty 1990-luvun alussa, jolloin keskustelu ruotsin kielen asemasta oli kiivaimmillaan. Tämä julkinen keskustelu on varmaan osaltaan vaikuttanut oppilaiden vastauksiin. Toisaalta muuttaman tutkimusten kysymyksen asettele ja materiaali ei ole niin edustava, että niiden tuloksista voisi tehdä yleistyksiä. Jos vastaavanhaisia tutkimuksia tehtäisiin tämän päivän Suomessa, uskoisin tulosten olevan samankaltaisia kuin kymmenen vuotta sitten. Ruotsin kieli ja sen pakollisuus tuntuu olevan pohjaton kaivo, josta tasaisin väliajoin keskustellaan ja kirjoitellaan enemmän tai vähemmän tunteikkaasti.

Oppilaiden suhtautuminen ruotsin kielen ja sen opiskeluun on kuten mainittu kaksifaikoinen. He pitävät ruotsin kielen opiskelua tärkeänä, mutta sen opiskelusta ei pidetä eikä sitä koeta kiinnostavaksi. Monet kuvaavat ruotsin opiskelua tylsäksi. Tämä koskee niin peruskoulun, lukion kuin ammattilisten oppilaitosten oppilaita. (Kortelainen 1989, 23; Mustila 1990 132-136; Sillander 1991; Kärkkäinen & al. 1993, 149; Jaakola & al. 1994; 187-188; Kantelinen 1995, 16.) Oppilaiden suhtautuminen asetaakin opettajalle uusia haasteita. Miten saada oppilaat kiinnostumaan ruotsin kielen opiskelusta? Oppilaiden opiskelun parantamisen kannalta olisi tärkeää, että oppilaat kokisivat ruotsin kielen opiskelun paitsi tärkeäksi ja hyödylliseksi, myös mielenkiintoiseksi ja mukavaksi. Myös se, että oppilas huomaa edistyneensä opinnoissa parantaa opiskelunmotivaatiota. Toimen pohittamisen aihe on pohtien negatiivinen suhtautuminen. He suhtautuvat selkeästi työtä negatiivisemmin ruotsin opiskeluun ja se ei voi olla vaikuttamatta heidän opiskelunestyrksensä.

Työelämän kielitaidon tarvetutkimuksissa käy ilmi, että vaikka kouluopetus antaa hyvän perustan kielinopimiseen, mutta se ei kohdista työelämän kannalta oikeisiin asioihin. Toivomuksena on, että kielinopetusta kehitettäisiin vastaamaan käytännön tilanteita, varsinkin suullisen kielitaidon osalta on yhä edelleen kehittämisen tarvetta. Koska oppilaat ovat tutkimuksissa maininneet nämä kaksi asiaa ruotsin kielen opiskelunmotivaatiota lisäävänä seikkoina, olisi ruotsin kielen opetusta kehitettävä yhä edelleen tähän suuntaan. (Mustila 1990, 201; Kantelinen 1995, 167; Sinkkonen 1997, 64-66, 160; Elsinen 2000, 2, 35.) Näin voitaisiin paremmin vastata työelämän haasteisiin ja ehkä parantaa oppilaiden ruotsin kielen opiskelunmotivaatiota. Takala ja Kärkkäinen puolestaan (1993, 114-115) ehdottavat, että ruotsin kielen opetusta kehitetään siten, että opetuksessa korostetaan kommunikointia ja sen yrittämistä ja sitä myös paikataan. Virheisiin ei tulisi kiinnittää koluuntoutta huomiota. Arvioinnissa tulee paikkia kielitaidon edistymisestä, eikä kiinnittää iikkaa huomiota siihen, missä on puutteita. Myös Sinkkonen (1997, 32, 66, 160) korostaa sitä, että opetuksen tulisi olla kannustavaa, jotta ihmisten arkuis käyttäen kielitä vähemsi. Kielisalkun käyttäminen ruotsin kielen opetuksessa vastaa näiden vaatimuksiin. Jokaisen kielinopettajan on kuitenkin hyvä muistaa, että hän vaikuttaa oman persoonansa ja opetusstapansa kautta oppilaiden opiskelunmotivaatioon. Opiskelunmotivaatiota vähäistäva opettaja on pätevä, kannustava.